Цана асобнага нумару 20 гр.

Przesyłka opłacona ryczałtem

№ 6 (193) Вільня, аўторак 1 кастрычніка 1929 г. Год V.

СЯЛЯНСКАЯ НІВА

Няхай жыве Беларускі Народ!
Зямля сялянству бяз выкупу!

АДРЭС РЭДАКЦЫІ І АДМІНІСТРАЦЫІ: [illegible]
Рэдакцыя адчынена штодня ад 9 да 3 гадз. апрача сьвята.
Рэдактар прыймае ад 12-ай да 2-ой гадзіны.

Орган Беларускага Сялянскага Саюзу.
Беларуская палітычная, грамадзкая, літэратурная і гаспадарчая газэта.
— [illegible] —

ПАДПІСКА:
На адзін месяц — 1 злоты, на тры месяцы — 3 зл., на шэсьць месяцаў — 4 зл., на год — 8 зл.
Для заграніцы ўдвая даражэй.
Аплата надрукаванага [illegible] ад Рэдакцыі.

Ад Адміністрацыі.

У той час калі нашая газэта выходзіла адзін раз на месяц, шматхто з падпішчыкаў выражаў пажаданьне, каб газэта выходзіла прынамсі два разы кожнага месяца.

Ідучы на спатканьне гэтым жаданьням, мы пастанавілі вышэй названае жаданьне зьдзейсьніць. Пачынаючы ад кастрычніка «Сялянская Ніва» будзе выходзіць два разы на месяц.

Аднак-жа — рэч зразумелая, што гэта ня можа быць здаваляючым: трэба каб газэта выходзіла хоць-бы раз на тыдзень. Але-ж гэта можа быць тагды, калі падпішчыкі газэты будуць акуратна за яе плаціць. Вось чаму заклікаем пав. падпішчыкаў і чытачоў поўнасьцю аплачваць газэту, а гэта дасьць магчымасьць павялічыць яе выдавецтва.

Тым падпішчыкам, каторыя не аплачваюць акуратна падпіскі, мы цаступова спыняем высылку газэты.

Падпіска ўстанаўліваецца гэткая:

на 3 месяцы — 1 зл. 20 гр.
„ 6 „ — 2 „
„ 1 год — 4 „

Тым падпішчыкам, каторыя ўжо прыслалі падпіску, будзе аблічана згодна з фактычным выпускам газэты.

АДРЭС Рэдакцыі і адміністрацыі газ. „Сялянская Ніва:" Вільня, Завальная вуліца, 7, кв. 8. (Wilno. Zawalna, 7—8).

Суд над б. пас. Ю. Сабалеўскім.

У працягу 6, 7 і 9 г. верасьня Віленскі акружны суд пад старшынствовом п. Некраша і пры удзеле судзьдзяў Баневіча і Умястоўскага, разглядаў справу, дзе вінаваціўся б. пасол Ю. Сабалеўскі. Як вынікала з акту, дык грам. Сабалейскі вінаваціўся ў тым, што належачы да „Беларускай Грамады" браў удзел у тайным згаворы, які меў на мэце зваліць сучасны лад польскай дзяржавы, утварыць дыктатуру пралетарыяту, а Зах. Беларусь адарваць ад Польшчы, ды далучыць да Усходняй, якая знаходзіцца пад Саветамі. Дзейнасьць грам. Сабалеўскага праяўлялася ў тым, што ён дапамагаў палітычным вязьням і заклікаў грамадзянства падаваць просьбы да польскага ураду аб амнэстыі для палітычных вязьняў.

На самым пачатку паседжаньня абаронца гр. Сабалеўскага выдатны віленскі адвакат праф. Петрусэвіч падаў суду прапазыку аб тым, каб адхіліць старшыню суда п. Некраша ад гэтае справы дзеля таго, што п. Некраш будучы следчым судзьдзёю ў Наваградку вёў сьледства ў тэй справе Сабалеўскага, якая хоць і была скасавана, аднак-жа дала пачатак тэй справе да разгляду якое толькі што прыступлена. У дадатак да гэтага было выстаўлена і тое, што, у сувязі са сьледствам, грам. Сабалеўскі падаваў жалабу на тагочаснага сьледчага судзьдзю, а сучаснага старшыню суда п. Некраша. Гэтаму заўпраміўся пракурор суда п. Коркуць. Суд прыхіліўся на яго бок і дамаганьні абароны адкінуў.

Адчытаўшы акт вінавачаньня суд распачаў дапрос сьведкаў. Сьведкаў зьявілася адзінаццаць, некалькі не зьявілася, але-ж прыслалі заявы аб гэтым.

Сьведкі з боку вінавачаньня нічога новага не паказалі. Яны гаварылі больш аб „Беларускай Грамадзе" наагул, адносна-ж Сабалеўскага больш дадзеных не прадставілі. За тое сьведкі з боку абароны ўнесьлі ў справу некалькі характэрных мамэнтаў. Так напрыклад, сьведка пані Сымпалоўская паказала, што яна зьяўляецца прадстаўніцаю савецкага чырвонага крыжа і мае спэцыяльнае заданьне даваць грашовую і наагул матэрыяльную дапамогу палітычным вязьням у Польшчы. Сродкі на гэта яна атрымоўвае ад савецкага чырвонага крыжа і розныя ахвяры з іншых дзяржаваў. Яе праца вядзецца адкрыта і ня мае нічога супольнага з міжнароднай арганізацыяй помачы рэвалюцыянерам, з г. зв. *Мопрам.* У сваім часе частку грошай на дапамогу палітычным вязьням на Зах. Беларусі, яна перадавала паслу Сабалеўскаму.

Сьведка адвакат **Прэйс** паказаў, што будучы разам з грам. Сабалеўскім ў Менску ў расейскім чырвоным крыжы, не падпарадкаваным у той час савецкай уладзе, ён ведае, што грам. Сабалеўскі быў перасьледаваны бальшавікамі.

Сьведка пас. **Ярэміч**, між іншым, станоўча сьцьвердзіў, што грам. Сабалеўскі па сваім палітычным перакананьням камуністычных паглядаў не падзяляе і, на колькі яму ведама, да камуністычнай партыі ніколі не належаў. З Бел. Грамады ён выступіў сам, аб чым і падаў да агульнага ведама праз прэсу.

Пасьля заканчэньня дапроса сьведкаў прыступлена да разгляду рачавых доказаў. Тут разглядаліся паперы, забраныя з канцэлярыі Бел. Грамады і пасольскіх кватэраў. У грам. Сабалеўскага, як ведама, нічога не знойдзена. Па заканчэньні гэтага распачалася прамова пракурора.

У сваей прамове пракурор п. Коркуць гаварыў шмат аб Камінтэрне, камуністычнай партыі ў Польшчы і аб дзейнасьці Бел. Грамады, а дзеля таго, што па доказам п. пракурора б. пас. Сабалеўскі належаў да Бел. Грамады, а Бел. Грамада мела сувязь з кам. партыі ды разам з апошняю падпарадкавана была Камуністычнаму Інтэрнацыяналу, бяручы пад увагу, што грам. Сабалеўскі належачы да Бел. Грамады праяўляў сваю дзейнасьць у тым, што памагаў палітычным вязьням і агітаваў за амнэстыю, дык просіць суд наложыць на грам. Сабалеўскага цяжкую кару.

Вось чаму, калі пасьля пракурора, распачаў прамову абаронца п. Петрусэвіч, дык ён пераўсім зьвярнуў увагу суда на тое, што судзіцца грам. Сабалеўскі, а пракурор вінаваціць Бел. Грамаду. Пасьля гэтага пачаў зьбіваць тыя вінавачаньні, якія ставіліся грам. Сабалеўскаму. Абаронца п. Петрусэвіч даказваў суду, што грам. Сабалеўскі, не належачы да камуністычнае партыі і наадварот будучы ў сваім часе перасьледаваны камуністымі, якія яго лічаць і цяпер іх ворагам, ня мог належаць да тайнага згавору, адносна-ж таго, што грам. Сабалеўскі памагаў палітычным вязьням, дык гэта ня можа быць праступкам тагды, калі істнуе спэцыяльная прадстаўніца савецкага чырвонага крыжа, маючая адумысна забясьпечанае права дыплёматычнай нятыкальнасьці. Ня можа гэта быць праступкам яшчэ і таму, што іншыя партыі, а ў тэй лічбе і беларускія, як Белар. Хр. Дэмакрацыя і Бел. Сялянскі Саюз, так-жа даюць дапамогу палітычным вязьням, што сьцьвердж[а-]

Хэмізацыя земляробства.

Земляробская навука зьвярнула цяпер асаблівую ўвагу на хэмізацыю земляробства, ці на ўжываньне штучных ўгнаеньняў. У заходна-эўрапейскіх дзяржавах і ў Амэрыцы гэта ўжо практыкуецца даўно: там ужо шмат-чаго праз гэта дасягнута і разьвіцьцё хэмізацыя земляробства ідзе далей. Апошнімі часамі і ўсходна-эўрапейскія дзяржавы так-жа імкнуцца да гэтага, бо відзяць у тым адзіную магчымасьць для павышэньня ўраджаеў і лепшае прадукцыі, а праз гэта палягчэньня і ў працы.

На беларускіх землях так-жа хэмізацыя ў земляробстве знаходзіць месца, але-ж, на жаль, толькі ў абшарніцкіх гаспадарках. Беларускае сялянства бадай-што яшчэ нідзе і ніяк ня пробуе карыстацца з тых дабрадзействаў, якія дала земляробству навука. Рэч зразумелая, што на гэта ёсьць вельмі шмат і надта паважных прычынаў. Перадусім — беднасьць: яна не дае магчымасьці купляць штучныя ўгнаеньні. Пасьля неасьвядамленнасьць нашага сялянства ў тых дабрадзействах, якія дае ўжываньне хэмічных угнаеньняў у земляробстве, і адсутнасьці патрэбнай на гэта веды. Трэба ведаць, што карыстацца штучнымі ўгнаеньнямі трэба ўмела, бо пры няўмелым карыстаньні можна затраціць грошы і не атрымаць ніякай карысьці. Трэба ведаць дзе, калі і якія штучныя ўгнаеньні даваць грунту для таго, каб павысіць ўраджайнасьць яго.

Ужо ёсьць агульна ведамым, што ў Нямеччыне, Галяндыі, Бэльгіі, Даніі і некаторых іншых дзяржавах хэмізацыя земляробства павысіла ўраджайнасьць у 3-4 разы. Вось чаму і трэба, каб у нашага сялянства так-жа паўстала зацікаўленьне да хэмізацыі земляробства. А сама ўжо цікавасьць — змусіць шукаць і сродкаў і веды. Тут — на пачатку — важна першыя крокі, першыя пробы, а далей справа пойдзе ўжо стыхійна. Мы ведаем, што ў той час калі адзіную прыладаю ў земляробстве была саха і калі зьявіўся плуг, дык здабыцьцё яго выдавалася нечым немагчымым. Аднак-жа цяпер—амаль-што усюды — плуг ёсьць у кожнага гаспадара. Ён даў зразумець, што можа аплаціць сябе і аблягчыць працу, але-ж пэўна, што перш былі адзінкі, якія зацікавіліся плугам і пачалі здабываць яго і карыстацца.

Тое-ж самае было і з лубінам. Сяляне доўга не сеялі яго і шмат дзе гаварылі, што ня будзе дзе пасьвіць скаціну, калі засеюць папар. Але-ж мала-па-малу неяк усё наладзілася і цяпер здаецца не адзін селянін ужо не абходзіцца бяз лубіну. Ясна, што як з плугамі, так і з лубінам — пачыналі карыстаньне адзінкі. Так-сама трэба, каб і хэмізацыю праводзіць узяліся тыя, хто можа і ўмее. Гэта выявіць карысьць і дасьць сякую-такую веду іншым. А тагды кожны стане старацца датасавацца да суседа і будзе шукаць спосабу на здабыцьцё патрэбных яму штучных ці хэмічных угнаеньняў.

Мы, Беларусы знаходзімся асабліва ў цяжкіх варунках жыцьця, аднак-жа гэта яшчэ не аргумант на тое, што ў справе хэмізацыі земляробства ня можам нічога зрабіць. У кожнай беларускай вёсцы ёсьць адзін, а часам і некалькі такіх гаспадароў, якія цяпер ужо могуць распачаць карыстаньне штучнымі ўгнаеньнямі. Толькі трэба, каб яны зацікавіліся гэтаю справаю. Здаецца, што найвялікшая труднасьць зьявіцца тут у тым, што тыя гаспадары, якія маглі-б выкарыстаць навучныя мэтоды ў земляробстве самы і навучыць іншых, вельмі цяжкія на пад'ём. І як іх зварухнуць? — Вось пытаньне!

Афіцыяльныя дзейнікі ўвесь час вельмі глыбока ўнікаюць ў сялянскае жыцьцё: уводзяцца мётлы пры кожнай хаце, каб ратаваць ад пажару, прымушаецца мець нумаркі да кожнага дому, як-бы баяцца, каб гаспадар ня ўцёк, вымагаюць бяліць будынкі і г. д. Усіх, пераважна, каштоўных, але-ж непатрэбных вымаганьняў і не пералічым. Усе яны даюцца ў знакі селяніну і матэрыяльна і маральна. Тут і праца і кара спатыкае селяніна, а карысьці — ніякай.

Калі так, што віяк ня можна абысьціся без таго, каб не варушыць жыхарства, дык няхай-бы ўводзіліся-б такія рэчы, якія запраўды будуць карыснымі. Заместа таго, што трымаюцца ўсякія сэквэстратары і наглядчыкі — ці ня лэпш было б мець земляробскіх тэхнікаў, абавязкам якіх было-б не паглядаць за мётламі і нумаркамі ў вёсцы, а вучыць сялянства, заахочваць і зацягваць да навуковага працаваньня на ральлі.

Але-ж зразумела, што гэтага ня было і трудна чакаць... Мы, Беларусы мусім дасягаць лепшага сваімі сродкамі, сіламі і спосабамі. А той хто разумее гэта, дык абавязкава павінен зараз-жа распачынаць працу ў гэтым кірунку, бо толькі ў тым адзіны выхад і адзіная надзея на лепшае.

Аб тым, як карыстацца штучнымі ўгнаеньнямі ў нашай газэце ўжо пісалася. Хто-ж не захаваў тых нумароў, а жадае, для практычных мэтаў, атрымаць патрэбныя інфармацыі аб спосабах карыстаньня штучнымі ўгнаеньнямі, дык няхай напіша запытаньне ў Рэдакцыю нашай газэты. Мы вельмі ахвотна дамо адпаведныя інфармацыі асобным лістом, ці праз газэту.

на тым, што ў газ. „Бел. Крыніца" і „Сял. Ніва", ёсьць заклікі да грамадзянства аб зьбіраньні ахвяр і паведамленьні ахвярадаўцаў аб атрыманьні ад іх ахвяры. Тагды калі памагаюць іншыя, дык нельга рабіць вынятkаў для грам. Сабалеўскага. Дамаганьне амнэстыі, такжа ня можа быць праступкам, бо яно выяўлялася ў тым, што зьбіраліся подпісы пад просьбамі скіраванымі да польскае улады, а яшчэ няма такога закову, паводле якога можна было-б за просьбу быць караным. Тым больш дамаганьне амнэстыі ня ёсьць праступак, бо яна хоць і часткава, але-ж дадзена. Дзеля гэтага абаронца просіць, каб суд грам. Сабалеўскага апраўдаў.

Выслухаўшы прамовы, суд выдаў прыгавор, якім *асудзіў б. пасла Ю. Сабалеўскага на 6 гадоў цяжкога вастрогу*, залічыўшы яму 25 месяцаў, якія ён ужо прасядзеў у вастрозе.

Скарга.

ВОКАМ ПА СЬВЕЦЕ

(Агляд з 9 чэрвеня да 1 кастрычніка).

Гэтым разам нашаму агляду можна даць назоў: Лёгкія туманы, або — імгла на палітычных гарызонтах.

І вось чаму!...

— На Далёкім Усходзе зьявіліся адзнакі ваеннай крывавай завірухі. Справа ў тым, што кітайская улада зрабіла вобыск у савецкім консульстве ў Харбіне; арыштаваны былі — консул і яшчэ некалькі дзесяткаў савецкіх грамадзян разам з дзелавымі актамі консульства. Паўстала пагроза дыплёматычнага разрыву між сав. Расеяй і Кітаем, ды нават загаварылі аб вайне. Ангельскія газэты пісалі, што, быццам, савецкае войска пачало наступаць на Кітай. Дый, калі разглядаць справу па ўсім правілам, дык здавалася-б, што іншага выхаду, як вайны, і няма: бо консулу і яго супрацоўнікам пагражала кара сьмерці. Ажно неяк было ўсё прыціхла. Савецкае войска нікуды не пашло, толькі савецкія пратэсты і пагрозы паляцелі ў Кітай. А кітайскі урад, не даючы адказу на савецкія запытаньні, разглядаў забраныя ў консульстве паперы. І, па адным дадзеным, быццам, знайшоў, сярод забраных папераў, дакумэнты, якія сьведчаць аб падгатоўцы камуністычнай рэвалюцыі, а па другім дадзеным, быццам, няма нічога: нібыта, забраныя акты — ні што іншае, як толькі звычайная дзелавая перапіска, уходзячая ў круг дзейнасьці консульства. Што там было? — хіба турэцкі Алах ведае!...

Прычынай на гэтыя арышты паслужыла тое, што, як мы ўжо ў сваім часе паведамлялі, у самым Кітаі генарал Фэнг зьбіраўся аружнаю сілаю скінуць сучасны кітайскі урад, а, быццам, „аружную сілу", ген. Фэнг чэрпаў ад бальшавікоў праз харбінскае консульства. Цяпер ужо і гэтая фэнгавая справа так-жа зьліквідавалася, бо ген. Фэнг пагадзіўся з кітайскім урадам; атрымаў „троха" ад яго грошай ды супакоіўся. Так што тым разам, на Дал. Усходзе хмаркі разьвеяліся: навальніцы, здавалася, ня будзе!...

Яшчэ перад 1904 годам расейскі урад пабудаваў адну чугункавую дарогу ад сібірскага места Чыты да Уладывастока праз кітайскую Манчжурыю: другую — ад Харбіна да Порт-Артура. Гэтую апошнюю ѕдабрала ад Расеі Японія, а другая, пасьля рэвалюцыі, як спадчына, расталася савецкай уладзе. На гэтай расейскай дарозе, якая праходзіць праз кітайскую зямлю, пераважная большасьць работнікаў і тэхвічных працаўнікоў былі — рускія. І вось-жа неяк неспадзявана паднялася новая завіруха. Гэтым разам кітайцы захапілі ўсю чыгунку. Кітайцы абвінавацілі рускіх у тым, што яны карыстаючыся магчымасьцю жыцьця на кітайскай зямлі, сярод кітайскага жыхарства заводзяць бальшавізм дзеля таго каб падняць бунт і зваліць сучасны кітайскі урад. А калі так, дык кітайцы, захапіўшы дарогу, прагналі далоў Саветы, некаторых з лічбы бальшавіцкіх дзеячоў расстралялі, ды гэтакім спосабам, самыя загаспадараваліся на чужой чугунцы.

Бальшавікі страшэнна і жорстка замахалі кулакамі, думалася, што зараз-жа нападуць на Кітай ды адбяруць сілай сабе чугунку... Увесь сьвет так-жа ўстрывожыўся, бо вайна здавалася няўхільнаю. Ажно праходзіць вось тры месяцы, а вайны няма. Праўда, савецкі пасол выехаў з Кітая, а катайскі — з Расеі, а гэта знача, перарваліся дыплёматычныя зносіны.. Праўда, на пагранічу між кітайцамі і бальшавікамі часам здарыцца маленькая сутычка; у рэзультаце — некалькі забітых і параненых.

А тым часам паміж катайскім і савецкім урадам вядуцца то перагаворы, то перапіска аб тым, каб неяк пагадзіцца.

Калі мы пачалі на далёка-усходняй савецка-кітайскай мяжы, дык і ў далейшым, па-парадку, давайце—па сібірска-мангольскай лініі пяройдзем у сярэднюю Азію, ды на момант прыпынімся на савецка-афганскай мяжы. Афганістан, такая старонка, панаваць пад якою хацела-б Расея і Англія. Дык і сталася так, што паны — Расея і Англія — б'юцца, а ў афганцаў чубы трашчаць. Справа ў тым, што пасьля таго, як афганскі кароль Аманулях вызваліўся ад Англіі, дык ён стаў прыяцельстваць з сав. Расеяй. А калі так, дык — як пішуць газэты — Англія знайшла разбойніка Хабібулу, дала яму аружжа і грошы, а ён наняў сабе банду, ды прагнаў караля Амануляха. Ангельскі фунт перамог савецкага чырвонца. Аманулях — з дапамогаю Сав. Расеі — хацеў адыграцца, толькі-ж не ўдалося яму, дык ён са сваею жонкаю і васьмю дзеткамі пакінуў Афганістан ды выехаў у Эўропу: кажуць, што на жыцьцё мае грошы.

У Афганістане-ж знашоўся Надзірхан, які прабуе зьбіць Хабібулу, а Хабібула ня толькі што адбіваецца але-ж з дапамогаю быўшага бухарскага князя, пробуе нават падняць бунт у Сярэдняй Азіі; у тэй частцы, якая належыць да сав. Расеі. Бухарскі князь абвясьціў на'т і сьвятую вайну, толькі-ж нічога з гэтага ня выходзіць: няма дурняў ваяваць! Бухарскія паўстанцы, якія зьяўляліся на савецкай тэрыторыі пападаліся ў рукі чырвонаармеўцаў, а тыя адпраўляюць іх... у Магамэтаў рай...

Калі пачалі, дык навакола сав. Расеі пойдзем і далей! І прыпынімся гэтым разам на Каўказе, ды правядзём лінію ад каўкаскага Тыфліса аж да польскае Варшавы.

Тыфліс, гэта — сталіца Грузіі, якая зьяўляецца савецкай рэспублікай і мае „саюз" з сав. Расеяй. А трэба ведаць, што да рэвалюцыі Грузія належала да расейскае імпэрыі, а ў рэвалюцыю--Грузія абвясьціла сябе незалежнаю дзяржаваю ды мела свой урад. У рэзультаце бал. акупацыі Грузія ператварылася на сьвецкую рэспубліку, а незалежнікі паўцякалі за граніцу. Частка гэтых уцякачоў вашла прыпынак у Варшаве, дзе з году-у-год сьвяткуе той дзень у які абвешчана была незалежнасьць Грузіі. Былі на гэтым сьвяце прадстаўнікі польскіх палітычных афіцыяльных дзейнікаў, дзе разам з грузінамі выліді „горкую сьлязу" аб утраце незалежнасьці. Відаць, што гэтая „горкая сьляза капнула" на язык сьвецкаму паслу ў Варшаве, бо ён зараз заявіў пратэст проці дзейства польскіх палітыкаў; гаворачы, што калі вы вядзяцё прыяцельства з савецкім урадам, дык не ласкайце савецкіх ворагаў ды ня „плачце" разам з імі аб іх няўдачы. Палякі адказалі, што гэта нашае дзела: каго хочам таго і лашчым, з кім хочам з тым і заплачам...

Усё гэта дакацілася да Тыфліса, а там?... Камуністыя паладзілі маніфэстацыю варожую да Польшчы ды на'т патурбавалі троха польскае консульства. Тут ужо запратэставаў польскі урад. Вы, кажа, камуністыя, не шануеце польскіх прадстаўнікоў!..

Мы, адказвае савецкі урад, то шануем вашых прадстаўнікоў, але-ж вы ва сьвяткаваньні грузінскіх незалежнікаў моцна пакрыўдзілі савецкіх грамадзян, дык яны стыхійна, паміма ўсякай волі, ад дазнанай крыўды і болю выявілі свой пратэст. Ну, але-ж нічога. Ужо ўсё ціха!

Зыркі.

Што дзеіцца у сьвеце.

Палестынская трагэдыя.

Як ужо агульна ведама, пачатак жыдоўства быў у Палестыне. Там—жыдоўская бацькаўшчына была, але-ж цяпер справа прадстаўляецца зусім інача. Сутнасьць гэтага ў тым, што некалі Палестына належала да Рымскае імпэрыі: жыды гэтак узлавалі рымскага цара, што ён прыказаў разагнаць жыдоў па ўсяму сьвету, а сталіцу жыдоўскае дзяржавы — Ерусалім — зруйнаваць. Так яно і сталася. Жыды расеяліся па ўсяму сьвету, а Рымская імпэрыя распалася. Палестыну пачалі займаць арабы дзе яны цяпер становяць пераважаючую большасьць жыхарства. Ерусалім адбудаваўся на-нова, але-ж жыдоў там менш, як іншых народаў,

Увесь час жыды памяталі аб сваей бацькаўшчыне і думалі аб тым, каб збудаваць сваю дзяржаву. І вось гэтаму суджана было, здавалася, зьдзейсьніцца. Пасьля сусьветнае вайны Палестына падпарадкавана была Англіі, якая дала абяцаньне ўтварыць там жыдоўскую дзяржаву. Зразумела, што для гэтага пачалося асадніцтва. Жыды прыежджалі ў Палестыну і займалі зямлю пад землябробства. Гэта не падабалася арабам. Напачатку ўсё праходзіла, быццам, ціха, а пасьля паднялася барацьба між арабамі і жыдамі.

Апошнімі часамі, дык паўстала запраўдная вайна. Як сярод жыдоў так і арабаў ёсьць па некалькі сотняў забітых і да тысячы раненых. Пры чым гэта ня была такая вайна, дзе забіваюцца салдаты. Тут забіваліся той хто падпадаў пад руку: старыя, жанчыны і дзеці.

Англія, як уладар Палестыны паслала свае войска і наводзіць цяпер парадак. Працуе дзьве сьледчыя камісіі, якія таго, каго прызнаюць вінаватымі арыштоўваюць і аддаюць пад суд.

Кангрэс нацыянальных меншасьцяў.

У канцы жніўня г. г. у Жэневе адбыўся пяты кангрэс нацыянальных меншасьцяў Эўропы. На кангрэсе абгаварвалася палажэньне нац. менш. як паасобна ў кожнай дзяржаве так і наагул. Заканчальная рэзалюцыя дамагаецца ад Лігі Нацыяў стварэньня Камісіі для нагляду за абаронай праў нац. меншасьцяў. Адначасна ў рэзалюцыі гаворыцца, што дагэтуль Ліга Нацыяў не апраўдвала сваіх заданьняў у тэй справе.

Ліквідацыя вайны.

Пасьля вайны ў залог за акуратную плату даніны пераможцы Нямеччыны захапілі г. зв. Рэінскую вобласьць. Яны мелі трымаць яе пад акупацыяй да 1935 г. Аднак-жа на гаагскай канфэрэнцыі, на дамаганьне Нямеччыны Англія, Бэльгія і Францыя згадзіліся вярнуць Рэінскую вобласьць ужо цяпер. Акупацыйнае войска пачало ўжо эвакуацыю. У палове 1930 года будзе ачышчана ад чужаземнага войска ўся захопленая вобласьць.

Плечкайціс і польска-літоўскія адносіны

Нядаўна пры літоўскай граніцы на нямецкай тэрыторыі нямецкая паліцыя арыштавала павадыра літоўскіх сацыялдэмакратаў Плечкайціса і разам з ім— пяць яго сяброў. Усе яны мелі пры сабе бомбы і некаторыя іншыя ручныя аружныя прылады. У сувязі з гэтым у газэтах зьявіліся весткі аб тым, што Плечкайціс меў намер перайсьці граніцу і ў Літве напасьці на праф. Вальдэмараса, тагочаснага літоўскага дыктатара. Літоўскія-ж газэты пісалі, што быццам, бомбы, знойдзеныя пры Плечкайцісе зьяўляюцца францускага вытворства ды быццам, такога гатунку, якія Францыя прадстаўляе Польшчы. Гэтым самым некаторыя літоўскія палітычныя дзейнікі даюць зразумець, што няўдалы напад наладзіўся на польскай тэрыторыі ды з польскаю дапамогаю.

Плечкайціса і яго сяброў будзе судзіць нямецкі суд. Плечкайцісу пагражае кара да 8 гадоў вастрогу.

Былі зьявіліся чуткі, быццам, літоўскі урад будзе дамагацца, каб Нямеччына выдала Плечкайціса Літве. Аднак-жа гэтыя чуткі яшчэ не падцьвярдзіліся.

Заваёўваньне паветра і ахвяры.

Усё тое, што нас акружае і што мы відзім безпасярэдна называецца матэрыяй. Аднак-жа ведаем мы, што ёсьць яшчэ і такія рэчы, якія акружаюць нас, але-ж відзець нашым вокам мы іх ня можам. Гэтакімі рэчамі ёсьць газы, а іх мешаніна называецца паветра. Паветра гэта, так-жа матэрыя, толькі яна ўжо вельмі разрэджаная.

Аб паветры ёсьць загадка: наўкола ўецца, а ў рукі не даецца. І ото-ж людзі хочуць разгадаць гэтую загадку, хочуць заваяваць паветра. Заваёўваньне паветра ідзе ў двух кірунках: у матэрыялізацыі яго і камунікацыі пры яго пасярэдніцтве.

Ужо даўно вучоныя дазналі, што ў паветры ёсьць такая яго складовая частка, якая называецца азотам. Азот надаецца да ўгнойваньня зямлі пад пасевы, што цяпер і практыкуецца. Цяжка было здабыць азот з паветра, але-ж цяпер ужо неяк робіцца гэта. Ёсьць ужо такія фабрыкі, якія вытвараюць азот з паветра і прадаюць яго як штучнае ўгнаеньне. У паветры гэтага азоту так шмат, што адзін вучоны вырахаваў, што калі-б зматэрыялізаваць азот з аднэй кубічнай вярсты паветра, дык азоту хапіла-б на здаваленьне патрэбаў у ім усяго сьвету на працягу дваццаці пяці гадоў.

Некаторыя расьліны, як лубін, самыя зьяўляюцца здольнымі на здабыцьцё азоту з паветра. Вось чаму лубін расьце на'т і на няўгноенай зямлі. І калі яго заараць, дык лубін дае сам ужо азатовае ўгнаеньне тым расьлінам, якія пасеяны на яго месца. Вось—гэта адносіцца да заваёўваньня паветра праз яго матэрыялізацыю.

Камунікацыйнае заваёўваньне паветра праводзіцца двумя спосабамі. Адзін спосаб гэта перасыланьне вестак праз радыё, а другі перавозка людзей і рэчаў лётаючымі машынамі. І калі матэрыялізацыя і радыёзацыя паветра забрала вельмі мала ахвяраў, дык заваёўваньне паветра праз палёты ўзяло і бярэ каштоўныя ахвяры і сродкамі і людзьмі.

Усіх такіх ахвяраў мы пералічваць тут ня можам, дык абмяжуемся толькі самымі апошнімі.

Два ангельскія лётнікі, лётаючы над Аўстраліяй змушаны былі сесьці. Дзеля таго, што гэта выклікалася папсуцьцём самалёту, дык падняцца ізноў яны ўжо не маглі і ўмёрлі ад голаду, бо тое месца, дзе спыніліся яны, было пустыннае.

13 г. ліпня два польскія лётнікімаёры Ідзікоўскі і Кубаля на самалёце, як яны называлі яго — „Маршалак Пілсудскі" вылецелі з Парыжа і хацелі пераляцець праз Атлянтыцкі акіян у Нью-Ёрк. Гэта ім не ўдалося: яны змушаны былі асесьці на Азорскіх астравох, а пры гэтым здарылася няшчасьце. Самалёт разьбіўся; лётнік Ідзікоўскі забіўся, а лётнік Кубаля цяжка паранены.

Шчасьлівей сталася з гішпанскімі лётнікамі. Яны так-жа хацелі пераляцець Атлянтык, а калі гэта ім не ўдалося, дык яны спусьціліся на ваду і плавалі 7 пор, так-што нарэшце, калі ўжо аставалася толькі адна порцыя харчоў, напаткаў іх ангельскі карабель, які забраў іх і прывёз у Гішпанію.

Ня гледзячы на гэта людзі усё-ж такі не перастаюць лётаць, а дзеля таго, каб адхіліць небясьпеку будуюць лепшыя і лепшыя самалёты. Амэрыка пабудавала самалёт тыпу цэпэліна, які можа трымацца ў паветры цэлы тыдзень. Нямеччына так-жа пабудавала, гэтым разам ужо, гідраплян (што можа апушчацца на ваду і паднімацца з вады). Ён мае 12 матораў і можа акрамя абслугі вязьці 20 чалавек. Сам-жа гэты гідраплян важыць 3 тысячы пудоў. Вось як заваёўваецца паветра і якія пакладаюцца на гэта высілкі і ахвяры.

З Усходняй Беларусі.

Менская газэта „Зьвязда"—орган камуністычнае партыі на Беларусі—выступіла з востраю крытыкаю дзейнасьці групы дзеячоў, галаўнейшым кіраўніком якое ёсьць, быццам, тав. Жылуновіч (камуністы). Гэтую групу камуністычная газэта вінаваціць у выяўленьні дэмакратызму, ці ў правым нахіле.

„Комсомольская Правда" орган інтэрнацыянальнай моладзі падаў вестку аб тым, што камісар землябробства на Беларусі тав. Прышчэпаў звольнены з названай пасады за тое, што на працягу некалькі гадоў, Камісарыят землябробства не заснаваў аніводнае камуны.

Тая-ж газэта піша, што ў Усходняй Беларусі сялянства пераходзіць на хутары, так што вёскі ня толькі ня йдуць у камуну, а наадварот — твораць больш падзел між узаемнымі адносінамі. Другім разам „Комсомольская Правда" сярдзіта нападае на прафэсароў Беларускага Унівэрсітэту і на цэлы рад культурных працаўнікоў. Газэта дамагаецца ад савецкага ўраду, каб ён тасаваў, да нялюбых камсамольцам беларускіх працаўнікоў, вострыя рэпрэсы.

Хлеб і соль.

(Мой узмах).

Вясна сёлетняга году не на жарты ўстрывожыла польскія кіруючыя і гаспадарска-грамадзкія дзейнікі. Сталася запраўды нешта нязвычайнае. Тагды калі трэ' было-б каб падаражэла збожа, дык яно ўзяло ды патанела. Зусім вразумела, што на гэтае зьявішча кожны глядзеў са сваей вежы, а калі так, дык і відзеў іншае. У той час, калі адны трывожыліся, бачачы ў таннасьці збожа руіну земляробства, дык другія цешыліся, што маюць больш шансаў на тое, каб купіць кавалак хлеба. Адным словам сталася так, што — калі адтанела збожа, дык той хто меў прадаваць яго, казаў, што гэта блага, а той каму трэба купляць, гаварыў, што гэта — добра. Гаварыць аб тым, хто з іх судзіў памылкова, а хто праўдзіва, няма ніякага сэнсу, бо гэта такая справа, што калі я купляю хлеб, дык ніхто мяне не пераканае, што будзе добра, калі я буду плаціць даражэй. І наадварот, той хто прадае — ні ў які спосаб не пераканаецца, што карысьней будзе, калі прадасьць ён хлеб таней. Гэтак будзе, калі мы возьмем пад увагу два дзейнікі — прадаўца і набыўца.

Але-ж трэба ведаць, што ёсьць яшчэ і трэці дзейнік. Гэта — той дзейнік, які павінен браць пад увагу не асобную нейкую клясу ці групу грамадзян, а ўвесь агул, усю масу. Гэтым трэцім дзейнікам ёсьць урад. І ото-ж, польскі урад на гэтае зьявішча, як таннасьць хлеба, зарэагаваў так, што пачаў старацца каб павысіць цану на збожа. Свае крокі ў такім кірунку, урад тлумачыць тым, што карысьней для дзяржавы, каб збожа было дарагое. І як прычыну на гэта выставіў тую адваротную бачыну мэдалі дзе відаць, што цана між збожам, і наагул земляробскімі прадуктамі, з аднаго боку, ды між таварамі фабрычнага вытворства з другога — выяўляе вялікае разыходжаньне. Тагды, калі дарагія фабрычныя тавары, дык земляробскія прадукты — у параўнаньні з фабрыкантамі — зусім танныя. А калі так, дык земляробства ня вытрывае, тыя гаспадаркі, якія вытвараюць ядомыя прадукты ня толькі для сваіх працаўнікоў, але-ж і на продаж—збанкрутуюць. Гэта гаворыць за тое, што тут бяруцца пад увагу інтарэсы абшарнікаў і сялянскіх „кулакоў" сказаў-бы я, калі-б пісаў для нейкае палітычнае дэмагогіі. Але-ж дзеля таго, што я кіруюся жаданьнем безстароннага асьвятленьня, дык прызнаю рацыю, што ня добра, калі фабрычныя тавары надта дарагія, а земляробскія прадукты зусім танныя. Аднак-жа гэта ня значыць, што змагацца з гэтаю благою праявою трэба так, каб уздаражыць збожа. Не, тут трэба раўняць, але-ж раўняць не земляробскія прадукты па курсу фабрычных тавараў, а наадварот —фабрычныя тавары па курсу земляробскіх прадуктаў. Вось і зьяўляецца памылкаю тое, што польскі урад стараецца ўздаражыць збожа, а фабрыканты?... могуць і падаражаць, бо кіруецца на тое. І вось як!

Тое, што патанела збожа, дык сьведчыць аб тым, што ў дзяржаве ёсьць яго многа, а каб яно падаражэла, дык трэба яго пазбыцца. Гэта знача, трэба прадаць за граніцу. Толькі-ж тут стаіць на перашкодзе адна рэч—гэта пошліна. Гэта — тая аплата за тавары і прадукты пры перавозцы іх праз граніцу. Тут перашкода ў тым, што калі заплаціць грошы па істнуючай цане за збожа ды аплаціць пошліну, дык яно будзе ўжо дарагім, а знача — заграніца яго ня купіць. Дзеля гэтага польскі урад, на нейкі час у пэўнай меры, скасаваў пошліну. Збожа пачалі вывозіць. А калі так, дык яно ўжо танець ня можа. Гэта адно!

А вось і другое... — Польскія газэты падалі вестку аб тым, што міністэрства чугунак апрацавала новы праект тарыфаў. Гэта датычыць платы за перавозку чугункаю ўсякіх рэчаў. Гэты праект так спрытна апрацаваны, што чугункі дадуць польскай казьне на 160 мільёнаў даходу больш як давалі да гэтага часу. Бяручы пад увагу тое, што ў Польшчы ёсьць 30 мільёнаў жыхарства, дык на працягу году кожны чалавек праз пасярэдніцтва чугункі заплаціць у казну па 5 злотых больш, як пляціў дагэтуль. Станецца гэта таму што гандляры, заплаціўшы даражэй за перавозку павысяць, мо' на першы пагляд і нязначна, цану на тавары, а той хто будзе іх купляць, дык аплаціць гэтую падвышку. Калі так, дык фабрычныя тавары безумоўна падаражэюць, замест таго, каб патаннець.

—о—

З жыцьця Польшчы.

Урад і Сойм.

Польскі урад увесь час меў свае асобныя і вельмі характэрныя адносіны да Сойму. Шмат хто лічыў, што ўрад ігнаруе Сойм. У кожным выпадку адносіны, між Соймам, як заканадаўчаю уладаю, і урадам, як выканаўцам былі нявыразнымі, а часамі здавалася — на'т і варожымі. Прамовы марш. Пілсудскага і газэтныя стацьці, як-бы падцьверджалі гэта.

Ажно сталася нешта зусім адваротнае. З ініцыятывы ураду былі высланы запросіны да старшынь усіх польскіх пасольскіх клюбаў, а так-жа да жыдоў і немцаў з прапазыкаю наладзіць супольна з урадам нарады. Мэтаю гэтых нарадаў было тое, што урад хацеў дагаварыцца з Соймам аб тым, каб як найхутчэй і найспраўней правясьці разгляд бюджэту — прыходаў і выдаткаў на 1930/31 бюд. год.

Аднак-жа, нарады не маглі адбыцца дзеля таго, што соймавая апазыцыйная большасьць не згадзілася канфэраваць з урадам.

Пасьля гэтага марш. Пілсудскі напісаў у газэты стацьцю, дзе гавора, што ініцыятыва аб праектаванай нарадзе вышла ад марш. Сойму Дашынскага.

Некаторыя соймавыя клюбы насіліся з думкаю дамагацца скліканьня надзвычайнай сэсіі Сойму. Шмат ужо аб гэтым і пісалася, ды на'т выказваліся ў газэтах думкі, што між соймавай пасольскай большасьцю і ўрадам распачнецца палітычная барацьба. Пагаварвалася аб недаверы да ураду. Толькі-ж пасьля праектаваньня нарады, дзе ўрад выявіў жаданьне гаварыць з пасламі і пасьля стацьці марш. Пілсудскага не ўдалося сабраць патрэбнай лічбы подпісаў для скліканьня надзвычайнай сэсіі Сойму. Сталася гэта таму, што некалькі польскіх соймавых клюбаў, хоць і знаходзяцца ў апазыцыі да ўраду, ня хочуць востра выступаць проці яго.

На праектаваныя нарады украінцы і беларусы не запрашаліся.

Паляк аб польскіх справах.

Лідэр „Stronnictwa Chłopskiego" быўшы в.-міністар заграгічных спраў п. Ян Домбскі, — як паведамляюць газэты, — у гутарцы з прадстаўнікамі прэсы, між іншым, сказаў, што ўнутрана палітычны крызыс у Польшчы можна адхіліць толькі радыкальнымі мерамі.— Ня толькі зьменай сучаснага ўраду, але-ж і аснаўною зьменаю сучаснага ладу. Цяпер, гавора п. Домбскі, — трэба стварыць урад з адумысных спэцыялістых, якія добра разумеюць цяжкое палажэньне Польшчы. Гэты пераходны урад павінен упарадкаваць бюджэт 1930/31 бюд. года, а восеньню 1930 г. распусьціць Сойм і на падставе свабодных і законных выбарах склікаць новы.

У гаспадарчым жыцьці польскае дзяржавы ёсьць яшчэ і гэтакае зьявішча. У той час калі збожа патанела, — бо яго ёсьць зашмат у дзяржаве, — дык 140 тысяч людзей у Віленскім і частка Навагр. ваяводзтвах галадала. У той час, калі фабрычных тавараў няма дзе прадаваць, бо як ўжо ведама, з гэтае прычыны зьменшылі фабрыкі працу, дык гэтыя тавары маюць высокую цану. —о—

Такая праява, як зьніжэньне цаны на земляробскія прадукты, зьявілася і ў Злучаных Штатах Паўночнае Амэрыкі. Што там зробіць урад? — ня ведама. Ведама толькі тое, што асыгнаваў вялікую лічбу даляраў на земляробскую дапамогу. Як відзім, дык таннасьць хлеба ня толькі праявілася ў Польшчы. Яна ёсьць і ў Амэрыцы! Ды ня толькі ў Паўночнай, але-ж і ў Паўднёвай. Над гэтым так-жа трэба троха спыніцца.

Перад вайною, Заходняя Эўропа купляла хлеб у Расеі. Гэта рабілася таму, што з Расеі блізкі падвоз, а праз гэта расейскае збожа — пераважна пшаніца—пабівала іншыя дзяржавы. Пасьля таго, як Расея зьнішчылася, дык Зах. Эўропа пачала купляць збожа ў Амэрыцы. У сілу неабходнасьці, плацячы даражэй за перавозку. Дзеля таго-ж, што няма канкурэнта, а прылады перавозкі ўдасканаліліся, дык перамена рынку для закупкі збожа не зьяўляецца ціжарам. Калі-ж усё гэта і не абцяжыла Эўропу, дык за тое прыслужылася добра Амэрыцы. Амэрыка знашла рынак збыту для свайго збожа. Земляробства,— гэта адносіцца перадусім да Паўднёвае Амэрыкі, — там стала пашырацца ды так буйна, што вытварыла прадуктаў больш, як трэба. Гэта і выклікала паніжэньне цэнаў. **Крыло.**

Весткі аб Беларускім Інстытуце Гасп. і Кул.

— Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры на адным з паседжаньняў пастанавіў правясьці сёлета якнайшырэйшую школьную кампанію, мэтай якое будзе складаньне школьным уладам дэкляарацыяў з дамаганьнем беларускіх школ. Падгатаваўчая праца бадай—што ўжо закончана. Распачнецца кампанія сёлета 1 кастрычніка і працягнецца да 31 сьнежня.

— Цэнтральны Урад Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры перайшоў на новую кватэру. Яго адрэс цяпер гэтакі: Вільня, Людвісарская,1-19 (Wilnia, Ludwisarskaja, 1-19).

— Польскае выдавецтва школьных падручнікаў выдала „Lemantar" для беларускіх школаў. Гэты „Лемантар" складзены Ст. Любіч— Маеўскім (паляком), напісаны польскай лацінікай. Наагул „Лемантар" зьяўляецца вельмі благім, з боку беларускага — філялягічнага: ён надта дрэнна апрацаваны. Цэнтральны урад Бел. Інст. Г. і К. разгледзеўшы гэты „Лемантар" прыняў рэзалюцыю пратэсту проці ўводжаньня яго ў беларускія школы. Пратэст паданы да ведама школьных уладаў і апублікаваны.

— Віцэ-старшыня Ц. Ур. Б. І. Г. і К. інжынер—аграномііі А. Клімовіч пакліканы ў войска.

— Для прысутнасьці на закладзінах гмаху для беларускай гімназіі ў Навагрудку — Камітэт будовы запрасіў і прадстаўнікоў ад Б. І Г. і К.

Цэнтральны Урад Б. І. Г. і К. на сваім паседжаньні, бяручы пад увагу абставіны сучаснасьці, пастанавіў прадстаўнікоў на закладзіны не дэлегаваць, але-ж выслаць гэтакага зьместу тэлеграму:

„Камітэт Будовы беларускай Бурсы Наваградак. Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры вітае закладзіны бурсы беларускай Гімназіі Навагрудку жадае ўзгадаваць якнайбольш шчырых працаўнікоў на ніве беларускай культуры. (—) Цэнтральны Урад."

НАВІНЫ.

Судовая справа б. пас. Тарашкевіча.

21 верасьня мела разглядацца Віленскім Акружным Судом судовая справа проці б. пас. Тарашкевіча, дзе ён, вінаваціцца з 129 артыкулу К. К. за мітынг у Вільні, яшчэ за часоў істнаваньня „Бел. Грамады. Дзеля таго, што не зьявіліся некалькі сьведкаў, паклікаsucc ных пракуратарам, суд адложаны. Грам. Тарашкевіч, гэтым разам ізноў зьявіўся ў тэй салі і на тэй лаве, дзе прасядзеў тры месяцы ў часе разгляду папярэдняй справы.

Хвароба пас. Ярэміча.

У працягу 2-х месяцаў пас. Ярэміч—выдавец нашай газэты—быў моцна хворы. З гэтае прычыны—у тым часе — газэта наша не выходзіла.

Закладзіны беларускага гмаху.

Бацькаўскі Камітэт Навагрудзкай беларускай Гімназіі 22 г. верасьня распачаў будову ўласнага гмаху, дзе будзе месьціцца як гімназія, так і бурса —кватэра для прыежджаючых вучняў.

Асьвяціў закладзіны Горадзенскі архіепіскап Аляксей. На гэтай урачыстасьці быў прысутным польскі Прэзыдэнт І. Масьціцкі.

Гмах будуецца коштам ахвяраў. Пры чым польскі ўрад такжа ахвяраваў на гэтую справу—дзьве тысячы зл.

У Т-ве Беларускае Школы.

Пасьля доўгага унутранага змаганьня ў цэнтры Т-ва Беларускае Школы, нарэшце 9-га ліпеня укомплектавалася Галоўная Управа, пад старшынствам грам. Фэлікса Стэцкевіча.

Польская газэта „Слово" падала вестку, што новая Управа паслала дэлегацыю да Віленскага ваяводы, ды, быццам, дэлегацыя у складзе грам. Стэцкевіча, Шырмы і Паўловіча выказала сваю лояльнасьць да польскае дзяржавы і ўраду.

Аднак-жа „Наша Газэта" № 1 напісала, што аб лояльнасьці ня было ніякае гутаркі. Быццам дэлегацыя толькі прасіла аб адчыненьні тых гурткоў, якія былі зачынены уладамі, ці спынены часова ў сваей дзейнасьці.

Ізноў будзе голад.

Надходзяць весткі з Дзісьненскага і Браслаўскага павету аб тым, што сёлета там няўраджай; асабліва ярыны. Ізноў будзе там голад. Рэч зразумелая, што бадай-што і на ўсім абшары Зах. Беларусі вялікшая палова жыхарства не даедае і жыве ўпрогаладзь. Аднак-жа, у названых паветах справа была, і прадстаўляецца ізноў, вельмі жахліва.

Мэморыял у Лігу Нацыяў.

Беларускі Пасольскі Клюб падаў абшырны мэморыял — жалабу ў Лігу Нацыяў. У тым мэморыяле падрабязна абрысавана палажэньне Беларускага Народу ў Заходняй Беларусі. Шмат выказана там розных крыўдаў, дазнаваных ад польскага ураду ўва ўсіх галінах жыцьця беларусаў. Закачваецца мэморыял просьбай аб дапамозе для адхіленьня тых крыўдаў.

Кангрэс Нац. Менш. і Беларусы.

Сёлета на Кангрэсе Нацыянальных меншасьцяў прадстаўніка ад беларусаў ня было. Беларусы паслалі прывітаньне адзначыўшы сваю прыхільнасьць да Кангрэсу.

10 угодкі Беларускага Нац. Камітэту.

На сёлета прыпадаюць 10 угодкі істнаваньня Беларускага Нацыянальнага Камітэта ў Вільні. З гэтае прычыны 18 жніўня адбылося ўрачыстае паседжаньне. З дакладам выступіў старшыня В. Багдановіч.

Беларусы заграніцаю.

У Амэрыцы.

Сёлета ўжо вышлі № 3 і 4 газэты „Белорусская Трибуна". Газэта зьмяшчае парадавіцы ў ангельскай мове, а рэшта пішацца пераважна па-руску. Гэтыя два нумары маюць характар інфармацыйны, аднак-жа выявілася тэндэнцыя стварыць запраўды беларускую трыбуну ў Новым Сьвеце.

З Чэхаславакіі.

Падзяка Бел. Пас. Клюбу Аб'еднаньне Беларускіх студэнтскіх арганізацый.

Беларускаму Пасольскаму Клюбу.

Беларускі Пасольскі Клюб ёсьць цяпер адзіным абаронцам і апякуном Беларускае справы, куды зьвяртаюцца сягоньня — у найцяжэйшую пару Беларускага нацыянальна-соцыяльнага гараваньня — усе бедныя і скрыўджаныя. Скрыўджаная Беларуская вёска просіць абароны, а беднае Беларускае Студэнства — помачы. Ніхто з просячых ня быў адкінутым і вічыя просьба не асталася нашым пасольскім Клюбам забытаю.

Аб'еднаньне Беларускіх Студэнскіх Арганізацыяў, помнячы помач Вашу ў мінуўшчыне і прымушана цяжкімі абставінамі свае працы, і сёлета зьвярнулася да Вас з просьбаю аб помачы на пасылку дэлегата Беларускага Студэнства на Міжнародавы Кангрэс Студенства ў Будапэшце, верачы, што Беларускі Пасольскі Клюб ёсьць апошняю магчымасьцяю паездкі нашага прадстаўніка баравіці імя Беларускага Студэнства і eo ipso Беларускую справу на міжнародавым форуме. Просьба Беларускага Студэнства не была і сёлета адкінутай Беларускім Пасольскім Клюбам.

З радасьцяю і поўным удзячнасьці сэрцам ад імя Беларускага Студэнства за помач 200 зл. Беларускаму Пасольскаму Клюбу шчыра дзякуемо.

З глыбокаю пашанаю

Старшыня *Вячэслаў Лаўскі.*

Сэкрэтар *Фр. Грышкевіч.*

Весткі з краю.

Школа-валацуга.

(з Ваўкавыскага пав. 15.VIII.29).

У в. Лаўрынавічы, Лыскаўскай вол. увесь час была польская школа.

У 1927-28 школьным годзе, ня ведама навошта, школа была перанесена ў суседнюю вёску за 3 вярсты і там абяднана ў адну з тамашняй школай. Ведама, што гэта лягло лішнім цяжарам на школьнікаў.

У 1928-29 шк. годзе, школа ўжо перанесена была ў асаду Хвалава, дзе ёсьць усяго дзьве хаты. І вось за і вярсту, павінна былі хадзіць дзеці з тэй вёскі дзе налічваецца 70 хат. Хіба-ж добра кожнаму ведама, што гэта значыць, калі дзіця ў зімовую пару ідзе да школы і мерыць кожнага дня дзьве вярсты дарогі. Да таго-ж яшчэ трэба дадаць, што будынак заняты пад школу зусім не адпаведны; малы, а дзяцей шмат.

Паміма інспэктара істнуе яшчэ цэлы рад школьных уладаў: дазоры, апекі і г. д., дык і няведама, хто гэта такі спрытны, што з году-у-год ганяе з кута-у-тут школу навакола вёскі, а гэтым самым асабліва цяжарам робіцца школьны прымус для сялянскіх дзяцей — пераважна — блага адзетых, абутых, ды часта мо' і напоўгалодных.

Тутэйшы

Падарожа у Меднікі.

Беларускі народна-адраджэнскі рух, як-бы далёкабойная цяжкая гармата, якая б'е на далёкую дыстанцыю. Аб гэтым сьведчыць тое, што белерускі народна-адраджэнскі рух ахоплівае шырокія прасторы далёка ад Вільні, ад гэтага сэрца Беларусі, а тут-жа блізютка, каля самага места не праяўляў ніякай адзнакі. Вось чаму мне праз увесь час здавалася, што сялянства навакола Вільні гэтак спалячана, што беларускасьці няма і сьледу.

Праўда, ужо істнуе ў Віленскім павеце некалькі гурткоў Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры, але-ж дзеля таго, што гурткі істнуюць у мясцовасьцях за 20—30 вёрст, ад Вільні, дык усяроўна здавалася, што да гэтага месца польскасьць у поўнай меры ахапіла тутэйшае жыхарства. І вось-жа трэ' было здарыцца такой праяве, якая дала яснае прадстаўленьне аб запраўдным стане рэчаў.

Стараньнем гуртка ў Медніках і Цэнтр. Ураду Бел. Інстытуту Гаспадаркі і Культуры пры пасярэдніцтве тэатральнай дружыны гуртка ў Шутавічах, 23 чэрвеня г. г. было наладжано тэатральнае прадстаўленьне куды атправіліся Беларусы з Вільні ў тэй лічбе духавы аркестр Віленскай Беларускай Гімназіі. Меднікі знаходзяцца ад Вільні за 28 вёрст. Меднікі называюцца афіцыяльна мястэчкам і маюць нават дадатак, бо значацца Меднікі-Каралеўскія. Называюцца гэтак яны таму, што там некалі быў каралеўскі палац, руіны якога значны яшчэ і цяпер у відзе часткі муроў захаваных дагэтуль.

Віленскія госьці на прадстаўленьне ў Меднікі выехалі аўтабусам і, калі-б не здарэньне, дык ізноў-жа, як ужо я адвышэй, ня мог-бы я ведаць, што ў першым ад Вільні жыхарскім пункце ёсьць Беларусы!...

Шчасьлівае здарэньне выявілася ў тым, што, за дзьве вярсты ад мястэчка Рукойні, ад'ехаўшы адзінаццаць вёрст ад Вільні ў аўтабусавым коле пэнкла шына, а дзеля таго, што ня было запасной шыны, дык далей прышлося ісьці пехатой.

Рукойні, як ужо можна заўважыць з вышэй паданага знаходзяцца за 13 вёрст ад Вільні, а дзеля таго, што як ўжо сказана, што яны зьўляюцца першым жыхарскім пунктам на дарозе да Меднікаў, дык я з асаблівай цікавасьцю стараўся пазнаёміцца з імі. Гэта вельмі хутка ўдалося, бо трэ' было наняць фурманку для музыкальных інструмантаў. Ну і што-ж? — А вось што!... Людзі ў Рукойнях гавораць пабеларуску, толькі вельмі дзівіліся таму, што ксяндзы, якія былі з намі, так-жа гавораць панашаму, папростаму. Вось, мо' дзеля гэтага нейкім таёмным лёсам суджана было нас пазнаёміць з Рукойнямі, а рукойнянскіх жыхароў з беларускасьцю ксяндзоў.

Што-ж гэта такое? Аб чым гэта гаворыць і сьведчыць?

— Гэта ёсьць тое, што Рукойні знаходзіліся блізка той гарматы, аб якой гаварылася з пачатку; якая біла далёка ня могучы ахапіць бліжэйшых месцаў. Вышэй названае здарэньне гаворыць аб тым, што беларускасьць ў Рукойнях — жыве, жыве яна нясьведама, але-ж поўным, натуральным жыцьцём і правам. А гэта ўжо добра. Сьведчыць жа гэта аб тым, што Беларускі Народ у сваім нацыянальным жыцьці — моцны як скала. Хто знае гісторыю нашых земляў, той ведае, што на працягу некалькі вякоў панавалі над нашым краем чужынцы.

Ну, але-ж вярнуся да падарожы.

Нарэшце вось і Меднікі. Вонкавы выгляд будынкаў і людзей — родны, беларускі. Прыемна сэрцу і радасна. Адпачываеш духам пры відзе ўсяго гэтага і шукаеш — унутраннага жыцьця. Чуючы беларускую мову, — гэтую адну з праяваў унутранага зьместу кожнага чалавека, — робіцца зусім добра.

Знаёмлюся тут лепш з беларускасьцю ў Медніках і пераконваюся, што — слова адраджэньне павінна раджэй спатыкацца у нас. Народ наш ня ўмёр: яго адраджаць ня трэба. Ён жыве сваім беларускім жыцьцём, але-ж мясцамі — ня сьведама. Вось што і трэба даць яму!... Добраю адзнакаю для Меднікаў зьяўляецца тое, што мінімум тэй сьведамасьці ўжо ёсьць. Падзяка за гэта належыцца сябром гуртка Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры. Працуйце і сейце разумнае, добрае, вечнае!

Чуў я ў Медніках і сьпевы. А з тэй прычыны на заканчэньне гэтага кароткаге нарысу, хочацца адзначыць характэрную асаблівасьць, якая гавора аб суцэльнасьці Беларусаў з розных куткоў Бацькаўшчыны.

Мне здарылася пазнаёміцца з жыцьцём Беларусаў пяці мясцовасьцяў тут у Заходняй Беларусі. І ўва ўсіх гэтых мясцовасьцях, калі я чуў беларускія песьні, дык напеў іх ці тон быў усюды аднолькавы. Гэта найвыразьней сьведчыць аб тым, што Беларускі Народ размясьціўшыся па шырокай краіне зьяўляецца — адналітаю масаю.

Апошнімі часамі ўжо многа беларускіх песьняў запісана і гарманізавана, а так-жа палажана шмат-якіх вершаваных твораў на музыку рознымі кампазытарамі. На жаль, з усіх тых песьняў, якія здаралася мне чуць пры іх выкананьні, я нідзе ня чуў тых тонаў, якія зычаць у тэй песьні, якая пяецца, — бадзёра, лёгкап і міла, — самым народам.

Гэта гавора за тое, што не адным з тых кампазытараў, якія працуюць над гарманізацыей беларускай песьні ня схоплены народныя тоны. Ад гэтага гарманізаваная беларуская песьня надта шмат траціць. Гэта зьўляецца перашкодаю для яе пашырэньня сярод народных масаў. Беларуская песьня гарманізаваная на „клясычны“ лад, зьяўляецца рагатай. Яна замест лашыць, лёгка шчыпае пачуцьцё, а праз гэта здаецца чужою і туга прышчапляецца.

Стэф.

Весткі аб Англіі.

У Англіі ўтварыўся новы ўрад з прадстаўнікоў работніцкай партыі, пад старшынством Макданальда. Работніцкая партыя ня мае абсалютнай большасьці паслоў у ангельскім сойме, а дзеля гэтага і новы ўрад ня зможа поўнасьцю выканаць заданьні работніцкай партыі. У апазыцыі да ўраду знаходзяцца дзьве буржуазныя партыі, якія засьцераглі ўрад, што калі ён будзе ўводзіць у Англіі сацыялізм, дык яны змусяць яго падацца ў адстаўку.

Новы ўрад першым заданьнем унутранай дзейнасьці ставіць — ліквідацыю безрабоцьця, а ў заграпічнай палітыцы імкнецца да ўнармаваньня адносін між Англіяй і Амэрыкай, Англіяй і Нямеччынай і Англіяй і сав. Расеяй.

Залаты каптан.

(Маленькая показка).

Неяк зайшоў да мяне добры мой знаёмы. Даўно мы з ім ня бачыліся. Гадоў са-тры. Быў я вельмі рады нашаму спатканьню. Вітаю яго і давай распытываць — што ды як? Ён ахвотна разказвае, ды сам так-жа сёе-тое запытаецца. Ажно бачу, мой знаёмы, нешта прыціх і пільна заглядзеўся... А пасьля гавора: за гэты час, — кажа, — ты нічагуткі не пастарэў". Дый ня дзіва! Відаць, што ты ня жыў... час твайго жыцьця быў устрыманы!..."

— Што ты? — з подзівам кажу я: Як-жа гэта магла стацца? скуль у цябе гэтакія думкі?

— То-ж, адказвае ён, — глядзі!! Ты на'т каптана яшчэ маеш таго, што меў пяць гадоў таму назад. Дый на'т і захоўваеш яго як-бы якую новенькую рэч.

Я ўсьміхнуўся ды кажу: Гэты каптан выратаваў мяне з бяды. Ён мне, ці паверыш, гэтак прыслужыўся, што й сказаць не магу. Паслухай-жа, як гэта было:

У 1927 годзе, я атрымаў з валасьці пасьведчаньне аб тым, што я, ёсьць я, ды што зьяўляюся тым, кім ёсьць. Пасьведчаньне гэтае было выдана па ўсім формам: з пячаткаю і фатаграфічнай картачкай. Меўся я тагды пашпарт дастаць. Але-ж неяк патрэба ў пашпарце пад той час мінула, а сам ведаеш, нам да староства далёка, дык пасьведчаньне асталося ў мяне гэтак як было. Ажно-ж трэ' было здарыцца гэтакай вось рэчы. Здаралася мне патрэба да паважнага дакуманта далучыць уласную асобу, разумеецца, у сфатаграфаваным відзе. Я ўраз зрабіў гэта, ды зьявіўся куды належала. Чалавек, які меў вырашыць справу, узяў у мяне дакумант і картачку і стаіць, як-бы чакае ад мяне яшчэ нечага. А пасьля кажа: „Довуд особісты!"

— Ня маю, — кажу я—толькі вось ёсьць пасьведчаньне. Дык глядзеце, калі ласка.

Узяў гэта ён пасьведчаньне і лыпае, то на адну картачку, то на другую, то на мяне.

А палыпаўшы гэтак, гавора:

— З гэтага нічога ня будзе. Бо, — кажа, — на тэй картачцы—стаячы каўнер, на гэтай — сфэтар, а на табе цяпер — каўнерык, галстук і ўсё такое. Не, — кажа далей, — я не магу прызнаць цябе за цябе, бо тры рэчы— адна на другую нэ падобныя. Трэба, каб было ўсё як адно. Трэба, каб картачка, якую прылажыць маем, да гэтага дакуманту, была такая самая як на пасьведчаньне. А бяз гэтага нельга.

Думаю я — што-ж маю рабіць? за два дні канчаецца тэрмін. Калі пасьля зьяўлюся, дык кару наложаць. Але-ж як зьяўлюся?!...

Як-жа я зраблю тое, што было два гады таму назад?...

Моцна задумаўся я над гэтым!... І ото-ж, братка, памагло гэта. Дагадаўся я, што мой, гэты вось, каптан ляжыць недзе сярод рознага старога барахла. Зараз я вяртаюся дамоў, знаходжу каптан і... марш да места. Сфатаграфаваўся ў тым каптане, ды гэтак як ёсьць зьяўляюся ізноў... Падаю таму самаму чалавеку пасьведчаньне, картачку і чакаю. Узяў ён іх, паглядзеў, глянуў на мяне і гавора: „О, тэрас— інтэрас." І пашоў. А праз гадзіну — выносіць дакумант з далучанай картачкай і ўсё ў парадку.

Мой знаёмы, выслухаўшы ўсё гэта, — гавора:

— Залаты гэта твой каптан.

— Запраўды, залаты, — адказваю я. Калі-б ня ён, зваляўшыся сярод барахла, дык ня ведаю, што й было-б? Ото-ж часы настаці!...

— Але — гавора ён — такія пайшлі часы, што якое небудзь барахло, адыгрывае першарадную ролю. Але што-ж рабіць? Вышэй носа не падскочыш!

— А ты — кажу яму я — задумайся над гэтым, дык можа і падскочыш, калі ня вышэй носа, дык прынамсі, вышэй пупа.

Даволі табе жартаваць, — перабіў мяне мой знаёмы. Ты скажы, што думаеш рабіць з гэтым каптаном далей. Навошта-ж гэтак старанна захоўваеш яго?

— Чуў я,— кажу, — што фатаграфія гэта такая рэч, што як запіша твар, дык копія і той сьвет праз радыё пасылаецца. А там, пасьля сьмерці, як ідзе сфатаграфаваны чалавек, дык глядзяць, ці гэта ён ці не. Баюся, што бяз гэтага каптана ня прымуць мяне на тым сьвеце, ні да неба, ні да пекла. А сам знаеш, што найгорш тагды, калі ня маеш ніякага прыпынку, калі вісіш у паветры...

— Даволі табе жартаваць, — ізноў гавора мой знаёмы. Ты, — кажа, — аддай гэты свой залаты каптан у музэй на памятку...

— Падхапіў тут ужо я, — на памятку, што былі часы, калі барахло адыгрывала першарадную ролю. — Але, — падтакнуў мой знаёмы.

Аб залатым каптане мы кончылі гутарку. Але-ж пасьля таго, як мой знаёмы пашоў, дык я і запраўды падумаў — ці ня аддаць мой каптан у музэй. Але-ж разважыўшы ўсё падрабязна пастанавіў: не аддаваць, бо няведаю ці барахляныя часы прайшлі, а знача, каптан можа быць патрэбным. Адлажу справу перадачы залатога каптана ў музэй да сьмерці. Перад сьмерцю ўпішу яго ў тэстамэнт на карысьць музэю, на памятку аб барахляным часе.

Язь.

Гаспадарскі аддзел

Съ кнігі К. Люста.

7. Угнаеньне грунтаў пад канюшыну.

У-ва ўсіх вышэй прыведзеных севазваротах неабходна даваць пад канюшыну штучныя ўгнаеньні. Справа ў тым, што канюшына бярэ з грунту шмат фосфару і калі, і калі грунт пад яе ня ўгнаіваць гэтымі матэрыямі, дык яна дрэнна расьце, вынікам чаго атрымліваецца мала корму і слаба паляпшаецца грунт. Калі грунт сугліністы і раней добра ўгнойваўся гноем, а канюшыну на ім толькі пачынаюць сеяць, дык пад першы і другі пасеў канюшыны ўгнайваюць ральлю штучнымі ўгнаеньнямі няма патрэбы, але пад наступныя пасевы канюшыны на тым-жа полі ўжо трэба даваць грунту фасфорныя і калійныя ўгнаеньні. Калі грунт пясчаны і гною ён атрымліваў мала, дык угнайваць яго названымі ўгнаеньнямі трэба ўжо пад першы пасеў канюшыны. Даваць угнаеньні (супэфасфату і калійнай солі ці тамасоўкі і каініту) трэба пад тую расьліну, па якой сеецца канюшына. Суперфасфату на дзесяціну трэба даваць мяшкоў 3—4 (па 6 пуд.), а тамасоўкі — мяшкоў 4, 5, 6 (па 6 пуд). Калійнай солі трэба рассыпаць на дзесяціну ў колькасьці 2—3—4 мяшкоў. Чым больш ужываецца штучных угнаеньняў, тым лепш. Скупіцца на ўгнаеньні пад канюшыну ня трэба, бо яна вельмі ўдзячна за іх. Асабліва ня трэба быць скупым на фасфорныя ўгнаеньні (супэрфасфат, тамасоўка), таму што шмат фосфару з грунту бярэ ня толькі канюшына, але і зернавое збожжа. Угнайваць грунт пад канюшыну названымі ўгнаеньнямі трэба і ў тым выпадку, калі нават ён добра ўгнайваецца гноем. Ведама, у гэтым выпадку іх можна даваць грунту ў меншых колькасьцях, але, усё-ж-такі, менш двух мяшкоў супэрфасфату (ці 3-х мяшкоў тамасоўкі) ці 1½ мяшка 30% калійнай солі (ці 3-х мяшкоў каініту) даваць грунту пад канюшыну ня трэба.

Штучныя ўгнаеньні трэба даваць грунту пад канюшыну тым больш, чым часьцей вяртаецца яна ў севазвароце на ранейшае месца, г. ё. чым менш гадоў праходзіць ад аднаго да другога пасеву яго на тым-жа полі, калі, напрыклад, канюшына ў севазвароце высяваецца на адным і тым-жа полі цераз кожныя 3—4 гады, дык штучных угнаеньняў пад яе трэба даваць значна больш, чым у такім сэвазвароце, у якім канюшына пападае на тое-ж месца цераз 5—6 гадоў. Як угнайваць грунт штучнымі ўгнаеньнямі — расказана ўжо ў разьдзеле аб угнаеньнях.

8. Лубінавыя севазвароты.

На сухіх пясчаных грунтах, на каторых дрэнна ўдаецца канюшына, прыходзіцца заводзіць севазвароты без яе. Зрабіць такія грунты пладароднымі няма лепшага сродку, як пасеў на іх лубіну на зялёнае ўгнаеньне.

Севазвароты на сухіх, пясчаных грунтах з лубінам і бяз канюшыны мы будзем называць лубінавымі севазваротамі.

На пустых пясчаных грунтах вельмі надаецца двугодні лубінавы севазварот: 1) лубін на зялёнае ўгнаеньне, 2) жыта.

Часам на пустых пяскох заводзяць чатырохпольны севазварот: 1) лубін на зялёнае ўгнаеньне, 2) жыта, 3) лубін на насеньне, 4) авёс.

На лубіну вельмі добра родзіцца бульба таму і яе можна ўвясьці ў чатырохпольны севазварот: 1) лубін на зялёнае ўгнаеньне, 2) жыта, 3) лубін на насеньне, 4) авёс ці бульба.

На ня вельмі пустых пяскох — добры трохпольны лубінавы севазварот: 1) лубін на зялёнае ўгнаеньне, 2) жыта, 3) авёс. Калі лубін сеецца на полі першы ці другі раз, дык пад яго ўгнаеньні можна й не даваць, але потым абавязкава трэба пад яго ўгнайваць грунт фосфарнымі і калійнымі ўгнаеньнямі. Даваць пад яго трэба мяшкоў 2—3 калійнай солі (30%) ці мяшкоў 4—6 тамасоўкі. Угнаеньні рассыпаюцца раўняю вясною і загорваюцца.

Лубінавыя севазвароты без канюшыны заводзяць звычайна на асобных дзялянках зямлі з вельмі пустым, сухім, пясчаным грунтам, ці на дзялянках вельмі аддаленых ад сялібы, калі вазіць гной дрэнна.

Рэдактар: С. Сьвістун. Друкарня ім. Фр. Скарыны—Вільня, Зазальная 6. Выдавец: пас. Ф. Ярэміч.